

KOMISJA WSPÓLNOT EUROPEJSKICH

Bruksela, dnia 10.5.2007
KOM(2007) 242 wersja ostateczna

**KOMUNIKAT KOMISJI
DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY, EUROPEJSKIEGO KOMITETU
EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO ORAZ KOMITETU REGIONÓW**

Komunikat dotyczący Europejskiej agendy kultury w dobie globalizacji świata

{SEK(2007) 570}

**KOMUNIKAT KOMISJI
DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY, EUROPEJSKIEGO KOMITETU
EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO ORAZ KOMITETU REGIONÓW**

Komunikat dotyczący Europejskiej agendy kultury w dobie globalizacji świata

„Kultura to każde marzenie i każda praca zmierzająca do stworzenia ludzkości. W kulturze niezbędny jest paradoksalny pakt: różnorodność musi być zasadą jedności, trzeba uwzględniać różnice, aby nie dzielić, ale jeszcze bardziej ubogacać kulturę. Europa jest kulturą albo nią nie jest.”

Denis de Rougemont

1. WPROWADZENIE

Kultura leży u podstaw rozwoju człowieka i cywilizacji. Kultura sprawia, że ludzie mają nadzieję i marzenia, ponieważ pobudza nasze zmysły i pozwala w nowy sposób patrzeć na rzeczywistość. Stymulując dialog i wyzwalać pasję, kultura zbliża ludzi, w taki sposób, że ich jednoczy, a nie dzieli. Kulturę należy traktować jako zbiór różnorodnych cech duchowych i materialnych, charakteryzujących społeczeństwo lub grupę społeczną. Kultura obejmuje literaturę i sztukę, ale i style życia, systemy wartości, tradycje i przekonania.

Jak stwierdził Dario Fo „*nawet jeśli wcześniej Europa była zjednoczona na poziomie gospodarczym lub tworzona na poziomie interesów gospodarczych i handlu, to kultura zjednoczyła wszystkie kraje Europy. Sztuka, literatura, muzyka są łącznikami Europy*”. W istocie Europejczycy mają wspólne dziedzictwo kulturowe, będące wynikiem stuleci kreatywności, ruchów migracyjnych i wymian. Europejczycy korzystają też z bogactwa różnorodności kulturowej i językowej i wysoce ją cenią; inspirowała ona i nadal inspiruje wiele krajów na świecie.

Podstawą oryginalności i sukcesu Unii Europejskiej jest zdolność do *poszanowania* różnych państw członkowskich, jak i powiązanych ze sobą historii, języków i kultur, w wypracowywaniu wspólnych ustaleń i zasad, które zagwarantowały pokój, stabilność i solidarność, a wraz z nimi, wielkie bogactwo dziedzictwa kulturowego i kreatywności, do którego kolejne rozszerzenia wносиły coraz więcej. Dzięki jedności w różnorodności istotą europejskiego projektu jest poszanowanie różnorodności kulturowej i językowej oraz propagowanie wspólnego dziedzictwa kulturowego. Wobec globalizacji świata jest to bardziej potrzebne niż kiedykolwiek.

W dzisiejszej Europie wymiany kulturowe są bardziej ożywione i dynamiczne niż dotychczas. Swoboda przemieszczania się ustanowiona w Traktacie WE znacznie ułatwiła wymiany kulturalne i dialog ponad granicami. Działalność kulturalna upowszechnia się i rośnie zapotrzebowanie na dobra kultury, do których dostęp jest coraz łatwiejszy dzięki nowym narzędziom komunikacji. Jednocześnie na skutek globalizacji coraz częściej stykamy się z bardziej odmiennymi kulturami na całym świecie. Dzięki temu wzrosła nasza ciekawość, zdolność do wymiany z innymi kulturami i korzystania z niej, co przyczyniło się do zwiększenia różnorodności naszych społeczeństw. Jednak pojawiły się też pytania o tożsamość Europy i jej zdolność do zapewnienia spójności społeczeństw wielokulturowych.

Różnorodność kulturowa na świecie i dialog międzykulturowy stały się głównymi wyzwaniami dla zachowania porządku na świecie, którego podstawę stanowi pokój, wzajemne zrozumienie i poszanowanie wspólnych wartości, takich jak ochrona i promowanie praw człowieka oraz ochrona języków. W tym względzie wejście w życie Konwencji UNESCO w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego w dniu 18 marca 2007 r. należy postrzegać jako kamień milowy, położony w dużej mierze dzięki UE.

Bogactwo kulturowe i różnorodność kulturowa Europy są ściśle związane z jej rolą i wpływem na świecie. Unia Europejska to nie tylko proces gospodarczy czy potęga handlowa; UE jest już powszechnie - i słusznie - postrzegana jako bezprecedensowy pomyślnie realizowany projekt społeczny i kulturalny. Unia Europejska jest, i musi jeszcze bardziej starać się być, przykładem „łagodnej siły” opartej na normach i wartościach, takich jak ludzka godność, solidarność, tolerancja, wolność słowa, poszanowanie różnorodności i dialogu międzykulturowego, czyli na wartościach, które – jeśli będą zachowywane i propagowane - mogą stanowić inspirację dla świata w przyszłości.

Różnorodność jest podstawą bogactwa kulturowego Europy, jak i w coraz większym stopniu głównym atutem Europy w świecie niematerialnym i opartym na wiedzy. Europejski sektor kultury już teraz bardzo dynamicznie pobudza działalność gospodarczą i tworzenie miejsc pracy na terytorium całej UE. Działalność kulturalna służy też promowaniu integracji społecznej, pomaga w przeciwdziałaniu i w ograniczaniu ubóstwa i wykluczenia społecznego. Jak przyznano w konkluzjach Rady Europejskiej obradującej wiosną 2007 r., kreatywni przedsiębiorcy i ożywiony przemysł kulturowy są i będą unikalnym źródłem innowacji. Należy bardziej cenić ten potencjał i w pełni go wykorzystywać.

Cel komunikatu

Wzrasta świadomość wyjątkowej roli UE w propagowaniu jej bogactwa kulturowego i różnorodności kulturowej, zarówno w Europie, jak i na świecie. Zakłada się też, że kultura stanowi niezbędny element w realizacji strategicznych celów UE, tj. dobrobytu, solidarności i bezpieczeństwa, zapewniając Unii silną pozycję na arenie międzynarodowej.

W oparciu o szeroko zakrojone konsultacje¹ w niniejszym komunikacie analizowany jest związek między kulturą a Europą w dobie globalizacji i proponowane są cele nowej agendy UE na rzecz kultury. Wszystkie zainteresowane strony powinny zaakceptować tę agendę (Komisja, państwa członkowskie, zaangażowani członkowie społeczeństwa obywatelskiego i Parlament Europejski). W związku z tym Komisja dąży do ustanowienia nowych partnerstw i metod ich wzajemnej współpracy.

¹ Patrz http://ec.europa.eu/culture/eac/communication/consult_en.html i http://ec.europa.eu/development/body/theme/human_social/pol_culture1_en.htm

2. WKŁAD UE W KULTURĘ²

Panuje powszechne przekonanie, że trudno jest zdefiniować „kulturę”. Może ona odnosić się do sztuk pięknych, w tym do różnorodnych dzieł sztuki, dóbr kultury i usług kulturalnych. „Kultura” ma również znaczenie antropologiczne. Jest podstawą symbolicznego świata znaczeń, przekonań, wartości, tradycji, które wyrażane są poprzez język, sztukę, religię i mity. Kultura sama w sobie odgrywa fundamentalną rolę w rozwoju człowieka, w złożonym splocie tożsamości i zachowań jednostek i zbiorowości.

W kontekście tego komunikatu główny nacisk kładzie się na znaczenie różnych obliczy kultury w opracowywaniu strategii zarówno w ramach UE, jak i we współpracy z państwami trzecimi.

Podstawa działania UE w dziedzinie kultury jest zawarta w Traktacie. Artykuł 151 stanowi, że:

„Wspólnota przyczynia się do rozkwitu kultur państw członkowskich, w poszanowaniu ich różnorodności narodowej i regionalnej, równocześnie podkreślając znaczenie wspólnego dziedzictwa kulturowego.”

„Działanie Wspólnoty zmierza do zachęcania do współpracy między państwami członkowskimi oraz, jeśli to niezbędne, do wspierania i uzupełniania ich działań”

„Wspólnota i państwa członkowskie sprzyjają współpracy z państwami trzecimi oraz z kompetentnymi organizacjami międzynarodowymi w dziedzinie kultury, zwłaszcza z Radą Europy.”

„Wspólnota uwzględnia aspekty kulturalne w swoim działaniu na podstawie innych postanowień niniejszego Traktatu, zwłaszcza w celu poszanowania i popierania różnorodności jej kultur.”

W związku z tym kultura należy, i nadal będzie należeć, przede wszystkim do kompetencji państw członkowskich, a w niektórych krajach kwestią tą zajmują się władze na szczeblu regionalnym czy wręcz lokalnym. Artykuł 151 nie przewiduje, na przykład, harmonizacji przepisów prawnych państw członkowskich. Podejmując działania na poziomie UE, należy w pełni przestrzegać zasady pomocniczości - rola UE polega na uzupełnianiu i wspieraniu, a nie na zastępowaniu działań państw członkowskich - poprzez poszanowanie różnorodności oraz stymulowanie wymiany, dialogu i wzajemnego zrozumienia.

2.1. Rola programów i polityk wewnętrznych UE

Unia Europejska już teraz na wiele sposobów przyczynia się do propagowania działań kulturalnych w Europie poprzez swoje programy i polityki:

² Bliższe informacje można znaleźć w dokumencie roboczym służb KE „Inventory of Community actions in the field of culture” (Wykaz działań wspólnotowych w dziedzinie kultury) w załączniku.

- Wspólnotowe programy kulturalne okazały się bardzo efektywne. Obecny program Kultura (2007-2013)³ będzie stanowił kolejny krok w ułatwianiu wzajemnego zrozumienia, stymulowaniu kreatywności i przyczynianiu się do wzajemnego ubogacania naszych kultur. Pomoże on tysiącom organizacji kulturalnych w tworzeniu i realizacji projektów kulturalnych i artystycznych służących szerzeniu wiedzy na temat europejskiego dziedzictwa kulturowego i jego upowszechnieniu, propagowaniu wymian kulturalnych, twórczości artystycznej i literackiej i tłumaczenia literackiego. Wesprze on też organy działające na poziomie europejskim w dziedzinie kultury i pozwoli docenić główne osiągnięcia kulturalne Europy dzięki europejskim nagrodom w dziedzinie architektury, dziedzictwa kulturowego i muzyki, jak i Europejskim Stolicom Kultury.
- Wiele innych programów ma niezwykle pozytywny wpływ na kulturę poprzez konkretne projekty kulturalne, które propagują używanie języków obcych i stymulują osobiste doświadczenia kulturowe. Wśród tych programów jest „Europa dla Obywateli” (2007-2013)⁴, który też opiera się na artykule Traktatu dotyczącym kultury i propaguje aktywne obywatelstwo europejskie, jak i programy wspierające uczenie się przez całe życie (w tym Erasmus i Erasmus Mundus), wielojęzyczność i wymiany młodzieży.
- W odniesieniu do kinematografii i sektora audiowizualnego program MEDIA⁵ (istnieje od 1991 r.) propaguje konkurencyjność europejskiego przemysłu audiowizualnego. Program ten ma również służyć propagowaniu dialogu międzykulturowego, pogłębieniu wzajemnej wiedzy o europejskich kulturach i rozwojowi potencjału kulturowego. Ponadto w zaleceniu w sprawie dorobku filmowego oraz konkurencyjności związanej z nim działalności przemysłowej przyjętym dnia 16 listopada 2005 r. określono konkretne działania w dziedzinie dziedzictwa filmowego.
- Szereg innych wspólnotowych programów finansowania stanowi istotny wkład w kulturę. Wsparcie w ramach polityki spójności czy polityka rozwoju obszarów wiejskich mogą służyć propagowaniu, na przykład odtworzenia dziedzictwa kulturowego i propagowaniu branż twórczych w celu podniesienia atrakcyjności regionów lub wspierania szkolenia osób zawodowo związanych z kulturą. Tak jest też w przypadku rozwoju społeczeństwa informacyjnego (np. inicjatywa na rzecz bibliotek cyfrowych służąca ułatwieniu dostępu on-line do różnorodnego dziedzictwa kulturalnego i naukowego Europy) lub badań (ramowe programy badań)..

Wiele wspólnotowych polityk odgrywa także istotną rolę w kształtowaniu ram prawnych dla sektora kultury.

³ Decyzja 1855/2006/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r., (Dz.U. L 372 z 27.12.2006).

⁴ Decyzja 1904/2006/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r., (Dz.U. L 378 z 27.12.2006).

⁵ Decyzja 1718/2006/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 listopada 2006 r., (Dz.U. L 327 z 24.11.2006).

W przypadku działania Wspólnoty na mocy art. 151 ust. 4 Traktatu często wyzwaniem jest znalezienie odpowiedniej równowagi między różnymi uzasadnionymi celami interesu publicznego, obejmującymi m.in. propagowanie różnorodności kulturowej.

- Istnieje ścisły związek między propagowaniem kultury i kreatywności a prawodawstwem UE w zakresie prawa autorskiego i praw pokrewnych. Prawodawstwo to chroni prawa autorów, producentów i artystów, gwarantując im odpowiednie dochody z ich dzieł, a jednocześnie umożliwia upowszechnianie chronionych dzieł i fonogramów na szeroką skalę, a tym samym promuje dostęp obywateli do bogatego i różnorodnego dziedzictwa kulturowego Europy.
- Dyrektywa „Telewizja bez granic” przyjęta w 1989 r. określiła warunki przekazu nadawanych programów telewizyjnych ponad granicami w ramach europejskiego rynku wewnętrznego i stworzyła ramy prawne dla swobodnego obrotu europejskimi treściami audiowizualnymi w UE. Przyczyniło się to w znacznym stopniu do zwiększenia pluralizmu mediów i różnorodności kulturowej. W tym kontekście różnorodność kulturowa jest budowana dzięki środkom na propagowanie europejskich i niezależnych produkcji.
- Po wprowadzeniu art. 87 ust. 3 lit. d)⁶ przez traktat z Maastricht kwestie kulturowe mają znaczenie dla pomocy państwa. Zgodnie z tym przepisem Komisja w przeszłości zatwierdziła cały szereg decyzji o krajowym wparciu publicznym, z których skorzystały różnorodne obszary, takie jak muzealnictwo, dziedzictwo narodowe, teatr i produkcje muzyczne, prasa kulturalna oraz sektor kinematograficzny i audiowizualny.
- Unia Europejska ogłosiła rok 2008 Europejskim Rokiem Dialogu Międzykulturowego⁷, wyrażając swoje ambicje i podkreślając znaczenie najlepszych praktyk i procesów dialogu międzykulturowego służącego ustanowieniu zrównoważonej strategii na okres po 2008 r. Szczególna uwaga zostanie poświęcona wielojęzycznemu wymiarowi tego dialogu.
- W oparciu o istniejące wspólnotowe programy finansowania Komisja chciałaby ogłosić rok 2009 Europejskim Rokiem Kreatywności i Innowacji dzięki edukacji i kulturze w celu zwiększenia wiedzy społeczeństwa, propagowania debaty politycznej w państwach członkowskich i przyczyniania się do rozwoju kreatywności, innowacji i kompetencji międzykulturowych.

W ostatnich latach państwa członkowskie zapoznawały się z nowymi formami elastycznej współpracy, aby móc ściślej współpracować przy realizacji wspólnych celów. Rada uzgodniła wieloletni plan na okres 2005-2007⁸; pojawiły się elastyczne formy współpracy w konkretnych obszarach, takich jak udostępnianie zbiorów innym muzeom. Regularne konferencje ministerialne także przyczyniły się do wymiany najlepszych praktyk i dialogu dotyczącego polityki kulturalnej.

⁶ „Za zgodną ze wspólnym rynkiem może zostać uznana pomoc przeznaczona na wspieranie kultury i zachowanie dziedzictwa kulturowego, o ile nie zmienia warunków wymiany handlowej i konkurencji we Wspólnocie w zakresie sprzecznym ze wspólnym interesem”.

⁷ Decyzja 1983/2006/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r., (Dz.U. L 412 z 30.12.2006).

⁸ Konkluzje z 2616. posiedzenia Rady ds. Edukacji, Młodzieży i Kultury, 15-16 listopada 2004 r.

W swoich sprawozdaniach i zaleceniach Parlament Europejski systematycznie wzywał do pogłębienia współpracy⁹. Ponadto Komitet Ekonomiczno-Społeczny i Komitet Regionów podkreślały rolę zorganizowanego społeczeństwa oraz władz regionalnych i lokalnych.

Na podstawie tych doświadczeń i wyników szeroko zakrojonych konsultacji podjętych w ramach przygotowań do niniejszego komunikatu Komisja stwierdziła, że nadszedł czas na opracowanie wspólnej agendy kulturalnej, rozwój nowych partnerstw i metod współpracy z państwami członkowskimi, społeczeństwem obywatelskim i krajami trzecimi.

2.2. Stosunki zewnętrzne UE

Kultura jest uznawana za istotną część głównych programów współpracy i instrumentów UE¹⁰ oraz umów dwustronnych Unii z krajami trzecimi. Jest to też kluczowy element współpracy podjętej z Radą Europy, co pozwoliło na wspólną realizację Dni Dziedzictwa Kulturowego oraz niektórych działań na Bałkanach Zachodnich.

Przez wiele lat realizowano bardzo różnorodne projekty i programy kulturalne, stanowiące część pomocy finansowej i technicznej Unii w wielu regionach rozwijających się na świecie. Celem tych działań kulturalnych jest zachowanie i odnowa zabytków dziedzictwa kulturowego, wytwarzanie dzieł sztuki i obrót nimi, tworzenie lub odnowa muzeów, budowanie lokalnego potencjału podmiotów kultury i artystów oraz organizacja dużych imprez kulturalnych. Komisja zarządza również funduszami i prowadzi działania wspierające rozwój przemysłu kulturowego, w szczególności kinematografii i sektora audiowizualnego w krajach partnerskich, jak i propaguje lokalny dostęp do kultury i różnorodności kulturowej w krajach trzecich.

W tym kontekście Unia coraz bardziej koncentruje się na promowaniu praw człowieka, co obejmuje m.in. ochronę i propagowanie praw kulturalnych, praw ludności autochtonicznej oraz praw osób należących do mniejszości i osób z marginesu społecznego.

Dialog międzykulturowy jest jednym z głównych instrumentów pokoju, a zapobieganie konfliktom jest jednym z podstawowych celów tego rodzaju działań. Z inicjatywy grupy konsultacyjnej powołanej przez przewodniczącego Komisji podjęto działania priorytetowe w tym zakresie, co doprowadziło między innymi do powołania w Aleksandrii Euro-śródziemnomorskiej Fundacji Dialogu Kultur im. Anny Lindh i otwarcia debaty poświęconej kulturze w ramach rozmów politycznych z wieloma krajami trzecimi.

Komisja niedawno rozpoczęła też wzmacnianie swojej dyplomacji publicznej, m.in. poprzez imprezy kulturalne organizowane często we współpracy z instytucjami kulturalnymi państw członkowskich, aby przekazać w krajach trzecich ważne informacje o Europie, jej tożsamości i jej doświadczeniach w budowaniu mostów między różnymi kulturami.

⁹ Por. sprawozdanie w sprawie współpracy kulturalnej w Unii Europejskiej (Report on cultural cooperation in the European Union) – Giorgio Ruffolo - A5-0281/2001.

¹⁰ Jak np. umowa z Kotonu z państwami Afryki, Karaibów i Pacyfiku, Program Sąsiedztwa i Partnerstwa z krajami sąsiadującymi i z Rosją, instrument współpracy w zakresie rozwoju dotyczący Azji, Ameryki Środkowej i Ameryki Łacińskiej.

W bardziej ogólnym wymiarze Komisja w ramach perspektyw finansowych 2007-2013 przedstawiła wieloletnie programy tematyczne w celu finansowania wspólnotowych działań interwencyjnych, z jednej strony, w krajach i regionach rozwijających się, z drugiej strony, na poziomie międzynarodowym. Programy tematyczne „Inwestowanie w ludzi” i „Podmioty niepaństwowe i władze lokalne w procesie rozwoju” mają uzupełniać współpracę geograficzną poprzez krajowe dokumenty strategiczne w dziedzinie kultury. Ostatnie badania opinii publicznej wyraźnie wskazują, że wobec presji globalizacji zdecydowana większość obywateli europejskich – na czele z szefami państw i rządów obradującymi w czerwcu 2006 r.¹¹ - pragnie większego zaangażowania Europy na poziomie światowym i polityki zewnętrznej będącej wyraźnym odzwierciedleniem europejskich wartości. Bez wątpienia kultura stanowi centralny element w tym wielostronnym podejściu opartym na poszukiwaniu konsensusu.

Szybkie wejście w życie Konwencji UNESCO w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego pokazuje nową rolę różnorodności kulturowej na poziomie międzynarodowym: Wspólnota i jej państwa członkowskie, jako strony tej konwencji, zobowiązały się do wzmocnienia nowego kulturowego filaru ładu administracyjno-regulacyjnego na świecie i zrównoważonego rozwoju, w szczególności poprzez poprawę współpracy międzynarodowej.

3. CELE EUROPEJSKIEJ AGENDY KULTURY

Dzięki przeprowadzonym w 2006 r. szeroko zakrojonym konsultacjom Komisja mogła stwierdzić, że istnieje ogólny konsensus w sprawie nowej agendy kultury UE, tj. korzystania z dotychczasowych osiągnięć i intensyfikacji bieżących działań. Agenda opierałaby się na trzech wzajemnie powiązanych celach:

- propagowaniu różnorodności kulturowej i dialogu międzykulturowego;
- propagowaniu kultury w celu pobudzania kreatywności w ramach strategii lizbońskiej na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia;
- propagowaniu kultury jako istotnego elementu w stosunkach międzynarodowych Unii.

Cele te będą wyznacznikiem działań UE w przyszłości. Każdy podmiot zostanie wezwany do wniesienia wkładu przy pełnym poszanowaniu zasady pomocniczości:

- Dla państw członkowskich i ich regionów oznaczałoby to uwzględnianie wspólnych celów w dalszym rozwoju ich polityki w tych obszarach i podejmowanie prób kierowania wspólnymi działaniami między innymi dzięki otwartej metodzie koordynacji i odkrywanie możliwości związanych z funduszami UE;

¹¹ Rada Europejska przyjęła wniosek Komisji „Europa w świecie – jak uzyskać większą spójność, skuteczność i widoczność działań w świecie” – KOM(2006) 278.

- Dla podmiotów działających w dziedzinie kultury, takich jak organizacje zawodowe, instytucje kultury, organizacje pozarządowe, sieci europejskie, fundacje itd., oznaczałoby to aktywny udział w dialogu z instytucjami UE i wsparcie przy kształtowaniu nowych polityk i działań UE, jak i rozwój wzajemnego dialogu;
- Dla Komisji oznaczałoby to zwiększenie udziału jej polityk wewnętrznych i zewnętrznych, wspólnotowych programów finansowania, jak i powrót do roli mentora, wymianę dobrych praktyk i dialog z najróżnorodniejszymi podmiotami.
- Dla wszystkich podmiotów oznaczałoby to nadanie nowego znaczenia partnerstwu i uczestnictwu w działaniach UE dla osiągnięcia tych celów.

Każdy z tych ogólnych celów jest szczegółowo wyjaśniony w poniższej sekcji:

3.1. Różnorodność kulturowa i dialog międzykulturowy

„To sztuka może kształtować osobowość młodych ludzi, otwierając ich umysły, ucząc ich szacunku dla innych i wzbudzając w nich pragnienie pokoju”. Yehudi Menuhin

Rozkwit kultur państw członkowskich w poszanowaniu ich różnorodności narodowej i regionalnej jest istotnym celem UE wyznaczonym przez Traktat WE. Aby jednocześnie zaakcentować nasze wspólne dziedzictwo i docenić wkład wszystkich obecnych kultur w nasze społeczeństwo, trzeba zasilać różnorodność kulturową w kontekście otwartości i wymiany między różnymi kulturami. Żyjemy w społeczeństwach coraz bardziej wielokulturowych, musimy, zatem propagować dialog międzykulturowy i kompetencje międzykulturowe. Są one też niezbędne w kontekście globalnej gospodarki w celu poprawy możliwości zatrudnienia, zdolności przystosowawczych oraz mobilności artystów i pracowników sektora kultury, a także udostępniania innym dzieł sztuki. Obywatele są jednym z głównych beneficjentów rozwoju różnorodności kulturowej, dlatego musimy ułatwiać im dostęp do kultury i dzieł kultury.

Należy uwzględnić następujące cele szczegółowe:

- propagowanie mobilności artystów i osób zawodowo związanych z kulturą oraz obrotu wszystkimi formami wyrazu artystycznego ponad granicami państw;
- gromadzenie środków publicznych i prywatnych na rzecz mobilności artystów i pracowników sektora kultury wewnątrz UE;
- propagowanie udostępniania innym dzieł sztuki i pozostałych form wyrazu artystycznego;
- poprawa koordynacji europejskiej w aspektach wpływających na mobilność pracowników sektora kultury wewnątrz UE w celu uwzględnienia potrzeb wynikających z ich krótkich i częstych pobytów w innych państwach członkowskich;

- propagowanie i poszerzenie kompetencji międzykulturowych oraz pogłębienie dialogu międzykulturowego, w szczególności poprzez rozwój „świadomości i ekspresji kulturalnej”, „kompetencji społecznych i obywatelskich” i „[umiejętności] komunikacji w językach obcych”, które stanowią część kluczowych kompetencji w procesie kształcenia ustawicznego określonych przez Parlament Europejski i Radę w 2006 r.¹².

3.2. Pobudzanie kreatywności poprzez kulturę w ramach strategii lizbońskiej na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia

„Inteligencja jest zaprogramowana na tworzenie różnic”. Francesco Alberoni

Przemysł kulturowy i sektor kreatywny w znacznym stopniu przyczyniają się do tworzenia europejskiego PKB, wzrostu gospodarczego i miejsc pracy. Odzwierciedleniem tego jest ostatnie niezależne badanie przeprowadzone na zlecenie Komisji: według szacunków w 2004 r. w sektorze kultury pracowało ponad 5 milionów osób, co stanowiło 3,1 % ogółu zatrudnionych w UE-25. W 2003 r. udział sektora kultury w PKB UE wynosił 2,6 %, a wzrost w tym sektorze był znacznie wyższy niż ogólny wzrost gospodarczy w latach 1999-2003¹³. W kontekście globalizacji przemysł kulturowy i wyzwalana przezeń kreatywność są głównym atutem europejskiej gospodarki i konkurencyjności.

Trzeba zbadać i propagować rolę kultury we wspieraniu i rozwoju kreatywności i innowacji. Kreatywność jest podstawą innowacyjności społecznej i technologicznej, a więc istotnym czynnikiem pobudzającym wzrost, konkurencyjność i tworzenie miejsc pracy w UE.

Należy uwzględnić następujące cele szczegółowe:

- propagowanie kreatywności w kształceniu dzięki udziałowi sektora kultury w budowaniu potencjału kultury jako konkretnego wkładu/narzędzia kształcenia ustawicznego i propagowania kultury i sztuki w kształceniu formalnym i nieformalnym (w nauce języków);
- propagowanie budowania potencjału w sektorze kultury poprzez wspieranie szkolenia pracowników sektora kultury z umiejętności zarządzania, przedsiębiorczości, znajomości europejskiego wymiaru/działań rynkowych i rozwoju innowacyjnych źródeł finansowania (w tym sponsoringu) i poprawy ich dostępności;
- tworzenie kreatywnych partnerstw między sektorem kultury a innymi sektorami (technologie informacyjno-komunikacyjne, badania, turystyka, partnerzy społeczni itd.) w celu wzmocnienia społecznego i gospodarczego wpływu inwestycji w kulturę i kreatywność, w szczególności w odniesieniu do propagowania wzrostu gospodarczego i tworzenia miejsc pracy oraz rozwoju i zwiększania atrakcyjności regionów i miast.

¹² Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kluczowych kompetencji w procesie uczenia się przez całe życie (2006/962/WE) (Dz.U. L 394 z 30.12.2006, str. 10).

¹³ Por. badanie zależności między gospodarką a kulturą w Europie (Study on the Economy of Culture in Europe), przeprowadzone przez KEA na zlecenie Komisji Europejskiej w 2006 r. na stronie: http://ec.europa.eu/culture/eac/sources_info/studies/studies_en.html.

3.3. Kultura jako istotny element w stosunkach międzynarodowych

„Każda kultura rodzi się z łączenia, interakcji, konfrontacji. I odwrotnie, w izolacji cywilizacja ginie”. Octavio Paz

Strony Konwencji UNESCO w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego ponownie potwierdziły swoje zobowiązanie do nadania Europie nowej bardziej aktywnej roli w dziedzinie kultury w kontekście stosunków międzynarodowych Europy i włączenia wymiaru kulturowego jako istotnego elementu w stosunkach Europy z krajami i regionami partnerskimi. Powinno to pomóc w szerzeniu na całym świecie wiedzy o kulturach Europy i zdolności do ich zrozumienia.

Rozwój aktywnego dialogu międzykulturowego ze wszystkimi krajami i regionami, poprzez wykorzystanie np. więzów językowych Europy z wieloma krajami, ma kluczowe znaczenie dla włączenia wymiaru kulturowego. W tym kontekście ważne jest też propagowanie bogactwa różnorodności kulturowej naszych partnerów, uwzględnianie tożsamości lokalnych, ułatwianie dostępu do kultury lokalnym społecznościom i rozwój zasobu gospodarczego, który może mieć bezpośredni wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy.

Uwzględniając powyższe UE będzie nadal działać zgodnie z dwutorowym podejściem polegającym na:

- systematycznym włączaniu wymiaru kulturowego i innych elementów kultury do wszystkich polityk zewnętrznych i polityki rozwoju, projektów i programów w celu poprawy skuteczności zabiegów dyplomatycznych UE, jak i na stabilności i zrównoważeniu wszystkich działań UE na rzecz współpracy oraz
- wsparciu konkretnych działań i imprez kulturalnych, bowiem kultura i jej upowszechnianie ze swej natury stanowią zasób, więc dostęp do kultury powinien być uznany za priorytet w polityce rozwoju.

Należy uwzględnić następujące cele szczegółowe:

- dalszy rozwój dialogu politycznego ze wszystkimi krajami i regionami w dziedzinie kultury i propagowanie wymian kulturalnych między UE a regionami i krajami trzecimi;
- ułatwianie dostępu zarówno do rynku europejskiego, jak i do innych rynków dla dóbr kultury i produktów z krajów rozwijających się poprzez ukierunkowane działania oraz umowy przyznające uprzywilejowane traktowanie czy środki pomocowe związane z handlem;
- wykorzystanie polityk zewnętrznych i polityki rozwoju UE w celu ochrony i propagowania różnorodności kulturowej poprzez wsparcie finansowe i techniczne przeznaczone, z jednej strony, na zachowanie i udostępnianie dziedzictwa kulturowego, z drugiej strony, na aktywne zachęcanie do działalności kulturalnej i jej propagowanie na całym świecie;

- zagwarantowanie pełnego uwzględnienia lokalnej kultury podczas opracowywania i realizacji każdego projektu i programu współpracy UE i dbałość o to, aby przyczyniały się do zwiększenia dostępności kultury i środków wyrazu kulturowego, również poprzez bezpośrednie kontakty między ludźmi; szczególnie ważna jest edukacja, w tym popieranie włączenia kultury do programów nauczania na każdym poziomie w krajach rozwijających się;
- propagowanie aktywnego udziału UE w pracach organizacji międzynarodowych zajmujących się kulturą i w ramach procesu „Sojuszu Cywilizacji” Organizacji Narodów Zjednoczonych.

4. NOWE PARTNERSTWA I METODY WSPÓŁPRACY

W celu stworzenia agendy kultury Europa musi polegać na silnym partnerstwie między wszystkimi podmiotami, które ma cztery główne wymiary.

4.1. Kontynuacja dialogu z sektorem kultury

Komisja zobowiązała się do kontynuacji usystematyzowanego dialogu z sektorem, który tworzyłby ramy dla regularnej wymiany opinii i najlepszych praktyk i przyczyniałby się do kształtowania polityki, jej realizacji i oceny.

Dla zapewnienia legitymizacji sektor kultury powinien kontynuować samoorganizację, na tyle na ile jest ona możliwa, aby można było zidentyfikować reprezentatywnych partnerów do rozmowy. Komisja z zadowoleniem przyjmuje postępy we strukturyzacji, czego wyrazem jest pojawienie się reprezentatywnych organizacji, a także pewnych struktur służących współpracy, takich jak platforma społeczeństwa obywatelskiego na rzecz dialogu międzykulturowego.

Jednak Komisja jest świadoma specyfiki sektora, w szczególności jego niejednorodności (organizacje zawodowe, instytucje kulturalne o różnym stopniu niezależności, organizacje pozarządowe, sieci europejskie i nieeuropejskie, fundacje itd.), jak i braku komunikacji w przeszłości między przemysłem kulturowym a innymi podmiotami kultury i przyznaje, że w tym kontekście większa strukturyzacja sektora wiąże się z wieloma wyzwaniem. Dlatego wpływ sektora kultury na poziomie europejskim był dotychczas niewielki.

W celu poprawy dialogu między Komisją a wspomnianymi różnymi podmiotami Komisja proponuje podjąć następujące kroki:

- opracowanie mapy sektora w celu zidentyfikowania i lepszego zrozumienia najróżniejszych zainteresowanych stron;
- powołanie „Forum kulturalnego” w celu konsultacji z zainteresowanymi stronami i wsparcia tworzenia samoorganizującej się platformy lub szeregu platform zainteresowanych stron;
- zachęcanie do wyrażania reprezentatywnych opinii przez poszczególnych artystów i intelektualistów na poziomie europejskim („ambasadorów kultury”), w tym badanie możliwości i wykonalności wirtualnego europejskiego forum on-line umożliwiającego wymianę opinii, wyrazu artystycznego i dotarcie do obywateli;

- zachęcanie partnerów społecznych w sektorach kultury do dalszego rozwoju autonomicznego dialogu społecznego zgodnie z art. 138 i 139 Traktatu; na tej podstawie funkcjonują już komitety sektorowego dialogu społecznego ds. sztuk scenicznych i ds. sektora audiowizualnego;
- włączenie wymiaru kulturowego do europejskiej debaty publicznej poprzez reprezentację Komisji; jeśli kultura będzie w centrum uwagi, przyczyni się ona do pogłębienia dialogu i pozyskania nowych odbiorców.

4.2. Ustanowienie otwartej metody koordynacji

Jak wcześniej wspomniano, państwa członkowskie przyjęły wspólny plan prac w Radzie na lata 2005-2007. Teraz trzeba go odnowić. Komisja uważa, że nadszedł czas, aby państwa członkowskie uczyniły kolejny krok we wzajemnej współpracy, wykorzystując w tym celu mechanizm otwartej metody koordynacji (OMK), na zasadzie partnerstwa.

Otwarta metoda koordynacji tworzy odpowiednie ramy dla współpracy w dziedzinie kultury między państwami członkowskimi. Są to ramy międzyrządowe, o charakterze niewiążącym, dla wymiany politycznej i wspólnego działania odpowiedniego dla tego rodzaju dziedziny, w której kompetencje należą w głównej mierze do państw członkowskich. Działanie to polega na uzgadnianiu wspólnych celów, regularnym monitorowaniu postępów w ich realizacji i wymianie najlepszych praktyk i odnośnych danych, aby więcej uczyć się od siebie nawzajem.

Otwarta metoda koordynacji jest stosowana w dziedzinie zatrudnienia, ochrony socjalnej, edukacji i polityki dotyczącej młodzieży. W tych obszarach OMK pomogła udoskonalić opracowywanie polityk państw członkowskich, ponieważ regularny udział w procesie europejskim umacnia pozycję tych polityk na poziomie krajowym i staje się dla nich dodatkowym bodźcem. Dzięki temu państwa członkowskie mogą uczyć się od siebie nawzajem, a podmioty działające w tych dziedzinach polityki mogą zabierać głos na poziomie europejskim, co inaczej nie byłoby możliwe.

Tym niemniej ważne jest, aby specyfika sektora kultury była w pełni uwzględniana w konceptualizacji OMK w tym obszarze. Oznacza to przyjęcie elastycznego podejścia, opartego na zasadzie partnerstwa z państwami członkowskimi, obejmującego wyznaczanie ogólnych celów i prosty system regularnej sprawozdawczości.

Komisja wnosi o to, aby na podstawie niniejszego komunikatu Rada Ministrów poparła proponowane powyżej cele, wyznaczyła priorytety i uzgodniła monitorowanie wyników co dwa lata. W ramach monitorowania wyników Komisja co dwa lata sporządzałaby sprawozdanie we współpracy z przedstawicielami wysokiego szczebla z państw członkowskich, podsumowujące główne zagadnienia i trendy oraz omawiające postępy w realizacji wspólnych celów w państwach członkowskich.

Państwa członkowskie byłyby zachęcane do włączenia władz lokalnych i regionalnych oraz zainteresowanych krajowych podmiotów kultury w proces monitorowania; państwa członkowskie miałyby też opisać w swoich sprawozdaniach krajowych, w jaki sposób tego dokonały. Na poziomie UE Komisja włączyłaby zainteresowane strony w proces monitorowania poprzez wyżej wspomniane Forum kulturalne. W roku poprzedzającym publikację sprawozdania Komisja zorganizowałaby spotkanie w celu zebrania uwag od społeczeństwa obywatelskiego.

W tym procesie powinien uczestniczyć Parlament Europejski, Komitet Ekonomiczno-Społeczny i Komitet Regionów.

Realizując cele stosunków zewnętrznych, w stosownych przypadkach, wykorzystywano by odnośne ramy zewnętrzne UE, włączywszy ministrów spraw zagranicznych. Komisja wraz z państwami członkowskimi dążyłaby do rozszerzenia koordynacji działań na poziomie UE w zakresie współpracy kulturalnej. Obejmowałoby to określenie i wymianę najlepszych praktyk. Wzmoczone wysiłki na rzecz koordynacji i harmonizacji koncentrowałyby się nadal na przygotowaniu krajowych dokumentów strategicznych i wspólnych strategii wsparcia.

4.3. Wspieranie kształtowania polityki w oparciu o fakty

Rola Komisji będzie polegać na wspieraniu i koordynacji, w stosownych przypadkach, w odniesieniu do powyższych celów i proponowanej OMK.

Realizacja wyżej wspomnianych celów wymaga lepszego zrozumienia wkładu sektora kultury w agendę lizbońską w celu ułatwienia opracowywania polityki opartej na faktach. Wiąże się to z wymianą dostępnych danych, studiów przypadku i współpracą w zakresie metodyki oceny i analizy wpływu. Tym niemniej niezbędny jest też przegląd, a w razie potrzeby, poprawa jakości krajowych informacji statystycznych i zagwarantowanie większej porównywalności krajowych statystyk, koordynowanych przez EUROSTAT.

W tym kontekście Komisja zainicjuje serię badań i współpracę międzyresortową, aby wesprzeć proponowane cele, opracowywanie polityki w oparciu o fakty i działania. Będzie też stymulować tworzenie sieci kontaktów podmiotów zaangażowanych w ocenę wpływu i politykę kulturalną na poziomie europejskim, krajowym, regionalnym czy lokalnym.

4.4. Uwzględnianie kultury we wszystkich powiązanych politykach

Artykuł 151 ust. 4 Traktatu WE wzywa Wspólnotę do uwzględniania aspektów kulturalnych w jej działaniu na podstawie innych postanowień niniejszego Traktatu, zwłaszcza w celu poszanowania i popierania różnorodności jej kultur.

Aby lepiej wypełniać to zadanie, Komisja udoskonali swoją wewnętrzną koordynację międzyresortową i pogłębi analizę związku między różnorodnością kulturową a innymi politykami wspólnotowymi w celu znalezienia odpowiedniej równowagi między różnymi uzasadnionymi celami interesu publicznego, obejmującymi m.in. propagowanie różnorodności kulturowej, podczas opracowywania decyzji i wniosków o charakterze regulacyjnym lub finansowym. Na przykład Komisja powołała niedawno w tym celu nową grupę międzyresortową.

W odniesieniu do zewnętrznego wymiaru trzeba skoncentrować się na dialogu wielokulturowym, międzykulturowym i międzyreligijnym, propagowaniu zrozumienia między UE a jej partnerami międzynarodowymi i docieraniu do coraz szerszych kręgów odbiorców w krajach partnerskich. W tym kontekście zasadniczą rolę odgrywa edukacja, zwłaszcza kształcenie w zakresie praw człowieka. Komisja Europejska wspiera dialog i działania związane z kulturą w ramach Europejskiej Polityki Sąsiedztwa (EPS), programu „Inwestowanie w ludzi”, instytucji takich jak Sojusz Cywilizacji ONZ. W przypadku niektórych krajów partnerskich w regionie objętym EPS, w Azji i w innych miejscach istnieją szczególne programy współpracy kulturalnej (np. Fundusz Kulturalny dla Indii). Są to odrębne niezależne działania.

Komisja Europejska proponuje utworzenie Funduszu Kulturalnego UE-AKP w celu skutecznego wspierania konkretnych działań kulturalnych w krajach AKP, który stanowiłby wspólny wkład Europy we wspieranie rozprowadzania, a w niektórych przypadkach wytwarzania, dóbr kultury krajów AKP. Fundusz ten będzie bodźcem do tworzenia lokalnych rynków i lokalnego przemysłu, a tym samym będzie stanowił zachętę dla lokalnych społeczności, ułatwi im dostęp do kultury i różnych form wyrazu kulturowego i poprawi dostęp dóbr kultury AKP do europejskich rynków dzięki lepszemu dostępowi do platform i sieci dystrybucji w UE.

Dziesiąty Europejski Fundusz Rozwoju zapewni pomoc finansową na uruchomienie tego funduszu, do którego państwa członkowskie UE wniosą uzupełniający wkład finansowy.

5. WNIOSKI

„Kultura nie jest luksusem, jest koniecznością”. Gao Xingjian

Komisja uważa, że nadszedł czas na nową europejską agendę kultury uwzględniającą rzeczywistość, tj. globalizację dzisiejszego świata.

Niniejszy komunikat przedstawia konkretne propozycje, zarówno w odniesieniu do szeregu wspólnych celów, jak i nowych metod pogłębienia współpracy kulturalnej w UE.

Oczekuje się, że Parlament Europejski, Rada, Komitet Regionów i Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny odpowiedzą na niniejszy komunikat.

Należy się również spodziewać, że Rada podejmie odpowiednie kroki w celu przyjęcia decyzji dotyczącej szeregu wspólnych celów i odpowiedniej sprawozdawczości w ramach proponowanej otwartej metody koordynacji, a Rada Europejska wesprze je w swoich wnioskach.